

2

A közigazgatási eljárás

A székesfőváros polgármesterének megbízásából
írta

Dr. Homolyai Résző

A közigazgatási eljárás.

Fogalma, jellegzetes vonása.

A közigazgatási jog is alaki és anyagi jog. Az anyagi jogszabályok előírják, hogy mit kell érdeemben tenni, az alaki jogszabályok pedig azt mutatják, hogyan, miként kell eszelekedni. Anyagi jogszabály pl. amely megállapítja, hogy iparjogosítványt, építési engedélyt, állampolgársági bizonyítványt, stb. ki, milyen feltételek mellett kaphat; viszont az alaki jogszabályok írják elő, hogyan kell ilyenkor a hatóságoknak és a folyamatdóknak eljárniok. Az alaki jogszabályok szabják meg a közigazgatási eljárást: a hatóság és a hatósággal szembenállók jogait és kötelezettségeit, amelyekhez eljárásukban tartaniok kell magukat.

A bírászkodásban az eljárási jog részletesen szabályozott. A sa-gánjogi viták eldöntésének módját, a bíróságok és a perbeli felek eszelekvéseinek alakszerűségét a polgári eljárási jog /1911: I. t. c. és novellái/, büntető ügyekben a büntető eljárási jog /1896: XXXIII. t. c. és novellái/ pontosan szabályozza. A közigazgatási eljárási jognak ilyen részletes általános szabályozása nálunk nincs. Az 1929: XXX. t. c. tartalmaz a tekintetben néhány fontos rendelkezést; egyébként csak azért, jórészt rendeleti joganyagból lehet az általános közigazgatási eljárás szabályait összeállítani. Ez a jogszabályanyag is azonban nagyon hiányos, ezért kiegészítésképpen a polgári perrendtartás /Pp./ elveit és szabályait kell a közigazgatásban is értelmeszerűen alkalmazni, amikor a közigazgatási jogban megfelelő rendelkezést nem találunk.

De az analógiák alkalmazása is meglehetősen körülményes, mert a közigazgatás egészen más értelmű tevékenység, mint a bírászkodás. A bírói eljárás szabályait azért nem lehet a közigazgatásban változtatás nélkül alkalmazni. A közigazgatás mindig valami közérdekű cél megvalósítása, működésében azért nemcsak a jogszerűséget, hanem a cél-

szereplését is keresi. A közigazgatás intézkedése, amely új jogviszonyt teremt, bíraskodás visszatérő érdektelen döntés egy már meglévő jogviszonyból felmerült vitás jogi álláspontok között. A közigazgatás többnyire nem jogvitát dönt el, nem múltbeli cselekményeket értékel a jog szempontjai szerint, hanem a konkrét közérdeket tartva szemelődtt, a jövőre nézve állapít meg valamit /pl. engedélyt ad valamire/, vagy intézkedik /pl. alárendeli egy ut megjavítását, a patkányok kiirtását stb./. A bíraskodásban két, vagy több magánérdek, a közigazgatásban pedig közérdek és magánérdek áll szemben egymással. A közérdeket az eljáró közigazgatási szerv képviseli, nem úgy mint a büntetőperben, ahol a közérdek képviselője az ügyész feladata. A közigazgatásban az egyik fél így mindig maga az eljáró hatóság, amely egyuttal határoz és intézkedik, - a másik fél terhére, vagy javára. Ez a közigazgatási eljárás különlegessége.

Polgári per nem indulhat meg másként, minthogy valaki keresetet indít valaki ellen és rendszerint megszűnik ha a felperes eláll a keresettől. A per tárgya felett a peres felek rendelkeznek, a bíró így nem terjedhetek túl a felek kérelmén /ne ultra petitum/. Nem így a közigazgatásban. A közigazgatási ügy közérdeklő, a közérdeket pedig a hatóság akkor is köteles védeni és megvalósítani, ha azt magánfél nem kéri. Ez nem a hatóság tetszésétől függ, az a hatóság kötelessége. Közigazgatási ügy ennél fogva megindulhat a magánfél kérelmére, de megindulhat hivatalból is. A hatóság a magánfél kérelmén túlmenően is rendelkezhetik; nemcsak elutasíthatja a kérelmet, hanem a közérdek védelme, vagy megvalósítása érdekében a kérelmező hátrányára is határozhat. Az eljárás így lényegesen más a közigazgatásban, mint a bíraskodásban.

A közigazgatási jog egyes területein az eljárást részletesen szabályozták. Így a pénzügyi jogban, a rendőrhatalósági büntető eljárásban, a fegyelmi eljárásban, a közigazgatási bíraskodásban. A következőkben nem ezeket az eltérő speciális eljárási szabályokat, hanem az általános közigazgatási eljárást ismertetjük. A tétel jogszabályok azonban távolról sem adnak teljes szabályozást. Az eljárás szabályozása hiányos, s ilyenkor a hatóság szabad belátása /diszkrétció/ szerint cselekszik. A közigazgatási eljárást azért úgy dolgoztuk fel, hogy nemcsak a tétel jogszabályokat ismertetjük, hanem az általános jogelvek, a polgári perrendtartásban, s a különös közigazgatási jogszabályokban található analógiák és a kialakult gyakorlat segítségével ott is igyekezzünk legalább elvi tájékozódást adni, ahol a tétel jog hiányosan, vagy egyáltalán

lén nem rendelkezik. Ez tulajdonképpen célja ennek a munkának.

A jogszabályt mindenütt dúlt betűvel közöljük, így ki-
tűnik, hogy mi a kötelező és mi az, amiben a hatóság szabad belátása sze-
rint cselekedhetik, azaz, hogy miként járhat el, ha szabad belátásból a
jogelvek szemeltartásával helyesen akar eljárni. A typográfia is meg-
mutatja, hogy milyen kevés a kötelező jogszabály a közigazgatási eljá-
rásban; részletes szabályozást csak a kézbesítés és a jogorvoslatok kö-
rében találunk.

Hatáskör.

A közigazgatási eljárás során az első kérdés, ami felmerül,
hogy a szóbanforgó ügy intézése milyen közigazgatási hatóság hatásköré-
be tartozik /hatáskör/ és azután, hogy a hatóságok közül az adott eset-
ben melyik illetékes eljárni /illetékesség/.

A hatáskört legtöbbször az ügy tárgyában /építés, ipar gyakor-
lása, állampolgárság stb./ rendelkező jogszabály jelöli meg. Az 1929:XXX.
t.c. erről csak ennyit rendelkezik: "Első fokon az a közigazgatási ható-
ság jár el, amelyet a hatályban álló jogszabályok elsőfoku hatóságként
megjelölnek." /57.§./ Azokban a közigazgatási ügyekben tehát, amelyekre
nézve az elsőfoku hatóságok különös jogszabály alapján megállapítani
nem lehet, községekben a járási főjegyző, megyei városokban a városi ta-
nács, törvényhatósági jogú városokban az erre kijelölt tisztviselő, Bu-
dapesten a kerületi előjáró határoz.

A másodfoku hatóságot az 1929:XXX.t.c. 57.§.-a általánosan
így állapítja meg: "Másodfokon intézkedik /határoz/: a, ha elsőfoku ha-
tóságként a törvényhatóság első tisztviselőjénél alsóbb önkormányzati
hatóság jár el, közérdekű ügyekben - a községi költségvetések jóváhagyá-
sának, valamint a községi zárószámadások felülvizsgálatának kivételével^X
a kisgyűlés, egyesek magánügyeibe a törvényhatóság első tisztviselője ...
b, ha elsőfoku hatóságként a törvényhatóság első tisztviselője, vagy vele
egyenrangú vagy nála magasabb hatóság járt el, a miniszter..." Amikor az
ügy részben magánérdekű, részben közérdekű és az eljárást nem lehet ketté
választani, akkor közérdekűnek kell azt tekinteni /42/1930.B.M.eln.sz./

Illetékesség.

Bonyolultabb az illetékesség eldöntése, vagyis, hogy a megje-
lölt hatóságok közül melyik az illetékes. Az illetékesség a szóbanlévő
dolog forrásához, személy tartózkodási helyéhez, vagy cselekmény helyéhez

X ez az alapszabály hatáskörébe tartozik.

Igazodik. De mikor melyiknek kell adni az elsőbbséget? Erre általános jogszabály nincsen. Kétségtelen azonban, célszerű, hogy az eljárást az a hatóság végezze, amelyik a tényállást és a körülményeket a legjobban tudja tisztázni. Ez az irányadó szempont.

A polgári perrendtartást és a speciális jogszabályokat szemel előtt tartva, a kérdést a következők szerint lehet jogszerűen eldönteni, ha az illetékességet jogszabályból másként megállapítani nem lehet.

1. Az ingatlanra vonatkozó ügyekben mindig az ingatlan fekvése szerint illetékes hatóság jár el /Pp. 39-40. §./

2. Ha olyan vállalat, berendezés létesítéséről, folytatásáról, megszüntetéséről van szó, amely csak egy hatóság területén működik, akkor a vállalat, berendezés, tevékenység helye szerint illetékes hatóság jár el.

3. A többi ügyben az a hatóság illetékes, amelynek területén az eljárásra bevont személy/fél/ lakik, vagy ha állandó lakóhelye nincs, az a hatóság, amelynek területén tartózkodik. /Pp. 21. §./

4. A külföldön lakók ügyeit tetszés szerint az illetékes szakminiszternél, vagy az illetékes külképviseleti hatóságnál lehet előterjesztani.

5. Ha az illetékesség semmiképp sem állapítható meg, akkor a fél kérelmére megindított ügyet az illetékes miniszter elé kell terjesztani, a hivatalból megindított eljárásban pedig a halaszthatatlan tennivalókat bármelyik megfelelő hatáskörrel bíró hatóság teljesítheti, az ügyet azonban haladéktalanul az illetékes miniszter elé kell terjesztani.

De előfordul, hogy ezeket a szabályokat szemel előtt tartva, nem egy hanem több elsőfokú hatóság volna illetékes. Így ha az ingatlan, vállalat, berendezés, tevékenység több elsőfokú hatóság területére terjed ki, vagy ha valakinek nem egy, de több lakóhelye, vagy tartózkodási helye van. Ilyenkor az illetékességet a következők szerint lehet eldönteni.

1. Több lakóhely esetén, bármelyik lakóhely szerint illetékes hatóság eljárhat /Pp. 19. §./

2. Amikor az ingatlan, vállalat, berendezés, vagy egyéb tevékenység helye több hatóság területére terjed, akkor az a hatóság illetékes eljárni, amelyiknek területén a vállalat, testület székhelye fekszik. Kétség esetén székhelynek az üzemvezetés helyét kell tekinteni. /Pp. 24-25. §./

3. Minden más esetben a terület szerint illetékes bármelyik hatóság eljárhat. De az eljáró hatóság a határozathozatal előtt hall-

gárda meg az összes érdekelt hatóságokat, hívja meg őket az esetleges szóbeli tárgyalásra és kézbesítse nekik a határozatot. Mert az érdekelt hatóságokat ugyanez a feljebbviteli jog illeti meg, mint a feleket.

Sürgős szükség esetén a halaszthatatlan cselekményeket azonban az illetékes hatóságok bármelyike foganatosíthatja, de a többi érdekelt hatóságot erről értesíteni tartozik.

A hatáskör, vagy illetékesség hiányát hivatalból kell megállapítani. Ezen a címen a felek az eljárás bármelyik szakaszában kifogást tehetnek.

Hatásköri összeütközés esetében, amikor az érdekelt hatóságot nem tudnak megegyezni abban, hogy melyik hatóság hivatott eljárni, az ügyet döntés végett az 1949:II.t.g.11.§-a értelmében a Hatásköri Döntőbizottsághoz kell felterjesztetni.

Kizáró okok.

A közigazgatási hatóság pártatlanságát biztosítjuk, ha azt a tagját, aki érdekelt, kizárjuk az eljárásból. A közigazgatási jog e kérdésben csak hiányosan rendelkezik. Több esetben /pl.125.000/1902. B.M.128.000/1902. B.M.1923;XVII.t.c.4800/1928 H.N.M./a polgári perrendtartásra történik hivatkozás, a rendőrhatalom sági büntető bírászkodásban / 55.000/1909. B.M."Rbez."/és a jövedéki büntető eljárásban /18.400/1928.P.M./pedig a kizáró okok a bünyádi perrendtartással jórészt megegyeznek.

A polgári perrendtartás rendelkezéseit szemelött tartva /Pp.59-66.§./ a kizáró okokat az általános közigazgatási eljárásban a következők szerint lehet előszerűen alkalmazni, amikor különös jogszabály másként nem rendelkezik.

Alapvető szabálynak lehet tekinteni, hogy nem járhat el a hatóságnak az a tagja, aki az ügyben olyképp érdekelt, hogy őt a fél jogai megilletik. De ugyanígy érdekeltnek kell tekinteni, ha az ügyben házastárs, jegyese, neki, vagy házastársának egyenes ágon rokona, sógora, oldalágon unokatestvérig rokona van érdekelve; ha az ügyben érdekelttel örökbefogadó szülői, nevelő szülői /-gyermeki/, gyámi, vagy gondnoki viszonyban van; ha mint valamelyik félnek törvényes képviselője, meghatalmazottja, vagy ügyvédje közreműködik; ha az ügyben mint tanut, vagy szakértőt kihallgatták; ha mint az alsóbbfokú hatóság tagja résztvevő a megtámadott határozat hozatalába.

A kizárási ok az eljárás egész folyamán bármikor érvényesíthető. A közigazgatási eljárásban nem lévén azonban kötelező jogszabály, mellőzése miatt legfeljebb a feleltvitel során lehet orvoslatot keresni, de szankciója egyébként nincsen.

Elfogultság.

Használóképp mellőzni kell a hatóságnak azt a tagját is az eljárásban, aki ellen valamelyik fél kifogást emel, mert elfogultlansága valamely oknál fogva kétséges, aggályos. De az elfogultsági kifogást csak az első írásbeli beadványban, vagy az első szóbeli tárgyaláson lehet érvényesíteni. A hatóság tagja azonban a kifogás ellenére is eljárhat, ha magát elfogultatlannak érzi. Viszont a hatóság tagja maga is kérheti mellőzését, ha magát elfogultnak tartja.

A kizárt, vagy aggályos hatósági személy helyett az ügy eldöntésére a hatóság másat jelöl ki. Ha annyi hatósági személy érdekelt, hogy az eljárást nem lehet lefolytatni, akkor a másodfokú hatóság más hatóságot rendel ki az ügy elintézésére.

Cselekvőképesség. Képviselés.

A közigazgatási eljárásban fél lehet minden természetes és jogi személy, ha csak különös jogszabály másként nem rendelkezik.

Ha valakinek nincs cselekvőképessége, ügyét törvényes képviselője útján kell lebonyolítani. Így a különös jogszabályokat tekintve, a közigazgatási eljárásban általános szabályként elfogadhatjuk, hogy a 18. évnél fiatalabb személyek és a gondnokság alatt álló nagykorúak helyett törvényes képviselő jár el; a 18. éven felüli kiskorúak pedig törvényes képviselőjük beleegyezésével személyesen is eljárhatnak. Törvényes képviselő: az apa, a gyám, vagy a gondnok; jogi személy törvényes képviselőjét különös jogszabály/kereskedelmi törvény, szövetkezeti törvény, egyesületi alapszabály, nemzeti vállalatnál, kormányrendelet, vagy minisiteri rendelet/ jelöli meg.

A törvényes képviselő fellépéséig a fél által, vagy annak nevében végzett cselekmények hatálytalanok, ha azokat a törvényes képviselő kifejezetten, vagy hallgatólag jóvá nem hagyja.

Ha a kiskorúak törvényes képviselője nincsen és a kiskorú ellen megindult eljárást nem lehet megszüntetni, mert a késedelem veszéllyel járna, akkor a hatóság ügygondnok kirendelését kéri a szá-

helye szerint illetékes járásbíróaságtól. Ugyanezt kell tenni ha az aki ellen közigazgatási eljárás indul, ismeretlen helyen tartózkodik. A bíróság által kirendelt ügygondnok a törvényes képviselő jogállásával rendelkezik. Ha a fél, vagy a törvényes képviselő jelentkezik, az ügygondnok szerepe természetesen megszűnik.

De ha a félnek meg van a képessége arra, hogy ügyében személyesen eljárjon, akkor is maga helyett képviselőt állíthat, hacsak különös jogszabály, vagy az eljáró hatóság a személyes megjelenését nem teszi kötelezővé. Ez a képviselet megbízáson, meghatalmazáson alapszik. Az ilyen képviselő jogosultságát írásbeli meghatalmazással köteles igazolni. De a hatóság előtt szóval is lehet meghatalmazást adni, amit jegyzőkönyvbe kell foglalni /Pp.101.§./. A meghatalmazott jogkörét a meghatalmazás tartalma állapítja meg. A meghatalmazást a fél visszavonhatja és a meghatalmazott is lemondhat megbízásáról. Mindkét esetet be kell jelenteni a hatóságnak.

A meghatalmazott cselekményét, amit meghatalmazása körében végez, olyannak kell tekinteni, mintha a fél maga végezte volna, hacsak a jelenlévő fél azt azonnal vissza nem vonja, vagy ki nem igazítja.

A meghatalmazott rendszerint ügyvéd, aki az 1874:XXXIV.t.c.38.§-a értelmében bármelyik bíróság, vagy hatóság előtt jogosult feleket képviselni. De közigazgatási hatóság előtt nemcsak ügyvéd, hanem más is képviselhet, csak cselekvőképes és érthető előadóképességű legyen. Nem fogadható el meghatalmazottnak, akit zugirászat miatt jogerősen elítéltek /Pp.111.§./.

A meghatalmazás igazolásától is el lehet tekinteni, ha a meghatalmazott a legközelebbi rokonsági, sógorsági, vagy megfelelő szolgálati üzleti viszonyban van a féllel és a hatóságnak nincs oka a szóbeli meghatalmazás megtörténtét kétségbe vonni. Így igazolás nélkül képviselheti a szülő a gyermekét, a férj a feleségét, a fölmenő ágbeli rokon, a lemenő ágbeli rokonát és mindezek megfordítva; a testvér a testvérét; a gazdatiszt, vagy aki az ingatlan kezelésével van megbízva a gazdaságból az ingatlan kezeléséből származó ügyekben képviselheti a tulajdonost; az üzletben állandóan alkalmazott kereskedelmi meghatalmazott a kereskedőt, az üzletvezető az üzletvitelével kapcsolatos ügyekben a főnököt /Pp.95.§./.

Ha valaki meghatalmazás nélkül jár el más ügyében, cse-

lakmánya hatálytalan, a felet pedig akit képvisel, meg nem jelentnek kell tekinteni, kivéve ha eljárását a fél utólag akár kifejezetten, akár hallgatólag jóváhagyja.

A felek eljárásbeli jog - és eselekvőképességének hiánya címén az eljárás során bármikor lehet kifogást tenni.

Beadványok.

Nincs ugyan tételes jogszabály, amely kifejezetten előírná, de a közigazgatás köteleességéből következik, hogy a hatóság minden beadványt köteles, mielőbb elintézni, ha a fél kiléte, lakása és az ügy tárgya a beadványból kitűnik. Ha a beadvány tartalmát megérteni nem lehet, a folyamodót meg kell idézni és szóbeli úton kell kívánsága felől kihallgatni. Csak akkor szabad az ilyen kérvényt érdemleges elintésés nélkül hagyni, ha folyamodót kihallgatni nem lehet.

Ha a különös jogszabályban elírt valamelyik kellék a beadványból hiányzik, akkor hiánypótlás végett a beadványt vissza kell adni a folyamodónak. Ez okból a beadványt visszautasítani nem lehet.

/50.422/1883.B.M.sz.23.901/1892.B.M.sz.stb./A beadvány hiányosságából, pontatlanságából származó kéredelem, vagy hátrány azonban a felet terheli.

Aki beadványt kellőképpen szerkeszteni nem tud, kérelmét előszóval előadhatja, erről jegyzőkönyvet kell felvenni /5.500/1929.M.E. 15.§./ A jegyzőkönyvet a fél is aláírja. Ha írni nem tud, a névaláírást a fél kézjegyének szokásos alkalmazása mellett, a jegyzőkönyvvezető végzi. Ugyanigy előszóval is előadható a jogorvoslati kérelem a határozatot kibocsátó hatóság előtt, ha csak valamely jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik. /1929:XXX.t.c.55.§./

A beadványokat és jogorvoslatokat az illetékes hatóságnál kell benyújtani. Ha nem illetékes a hatóság, akkor a beadványt nem fogadhatja el, hanem a felet az illetékes hatósághoz utasítja. A posta útján tévesen hozzáküldött beadványt, vagy felebbvitelt a hatóság kéredelem nélkül az illetékes hatósághoz továbbítja és erről a felet egyidejűen értesíti. A továbbítás a fél veszélyére történik /1929.XXX.55.§./

A beadványról az iktató köteles a fél kívánságára írásbeli elismervényt, iktatószómat adni. /1500/1929.B.M.sz.18.§./

A nyelvi kisebbséghez tartozó magyar állampolgár a hatóságok előtt bizonyos megszorítással anyanyelvét is használhatja. Ennek rész

letes szabályozását az 1920. I. t. c. 10. §-ában kapott felbatalmazás alapján kiadott 4.800/1923. M. E. sz. rendelet 9-11. §-ai tartalmazzák. Ha az eljáró tisztviselő az előtte használt idegen nyelvben nem járatos, tolmácsot kell alkalmazni.

Idézés.

A hatóság idézési jogát a közigazgatásban alig szabályozták. A mai jogi helyzet így teljesen bizonytalan. Két egészen ellentétes fel fogás alakult ki a gyakorlatban. Az egyik szerint a hatóság bárkit maga elé idézhet, a másik szerint pedig a hatóság csak akkor idézhet, ha valamelyik tételes jogszabály erre kifejezetten feljogosítja. Még nehezebb a szankció kérdése: eldöntése annak, hogy milyen jogkövetkezményekkel jár, ha valaki nem jelenik meg a hatósági idézésre /pénzbírság, elővezetés/. Ugyisintén azt sem írják elő jogszabályaink, hogy az idézésben mit kell feltüntetni. Csak itt-ott emlitenek fel egy-két kötelezést, de ezeket sem az érvénytelenség következményével.

A hatóság így tetszése szerint cselekedhetik. Célszerűnek látszik azonban elvként elfogadni, hogy a közigazgatási hatóság az eljárás során bárkit bármikor megidézhet, akinek meghallgatására a tényállás tisztázása végett szüksége van. Így mindenképpen megidézheti a folyamodót, akinek kérelmére az eljárás megindult és mindazokat, akiket a tervbevett határozat, intézkedés érint, mégpedig tekintet nélkül arra, hogy jogszabály engedélyez-e kényszerítő eszközöket, vagy sem. Az idézésnek nem engedelmeskedővel szemben szankciót /pénzbírság, elővezetés/ per sze csak akkor alkalmazhat, ha erre különös jogszabály feljogosítja. De szankciónak tekinthető az is, hogy ha nem jelenik meg a megidézett, akkor meghallgatása nélkül hozhat a hatóság határozatot, ami bizonyos esetekben hátrányt jelenthet, mert a tervbevett határozat ellen nem védekezhet idejében.

Idézni csak írásban lehet. Az idézésnek tartalmaznia kell, hogy melyik hatóság, milyen ügyben, kit, milyen minőségben /folyamodó, tanu stb./, mikorra, hová idéz és, hogy milyen bizonyító eszközöket hozson magával. A megidézettnek tudnia kell, hogy milyen ügyben és milyen minőségben kívánja a hatóság meghallgatni, hogy nyilatkozatára felkészülhessen.

A fegyveres erőnek tényleges szolgálatban álló tagját és a rendőrség, vagy pénzügyőrség személyzetéhez tartozót rendszerint az ille-

tékes felebbvaló hatósága útján kell megidézni. De a rendőrség, vagy pénzügyőrség tagja közvetlenül is idézhető, ha a késedelem veszéllyel jár és felebbvaló hatósága nincs helyben. Elővezetésük nem rendelhető el, hanem a felebbvaló hatóságukat kell eziránt megkeresni /Bp.130.§./

Ha nem kifejezetten személyes megjelenés kötelezettségével történt az idézés, akkor a megidézett képviselőjét küldheti el maga helyett.

Kézbesítés.

A kézbesítést jogszabályok részletesen szabályozzák. As 1901:XX.t.c.25-26.§-ai szerint a közigazgatási hatóságok a hivatalos iratokat magánfeleknek rendszerint posta útján kézbesítik, de a helybeli kézbesítéseket a hatóság külön közegei is teljesíthetik.

A kézbesítési utasítás /4.600/1901.M.E./ értelmében a kézbesítő a közönséges levelet a címzettnek, ennek távollétében valamilyen felnőtt és vele közös lakásban lakó családjának, vagy házbeli alkalmazottjának átadja, vagy a címzett lakásán hagyja. Ugyanígy a lakáson hagyja a közönséges levelet akkor is, ha a címzett az átvételt, vagy az átvétel elismerését indokolatlanul megtagadja. Ezt a körülményt a kézbesítő a vétivére feljegyzi. /17.§./

Ha törtívavényes, vagy ajánlott hivatalos levelet kell kézbesíteni és a címzett nem található otthon, az otthonlétét eltagadja, vagy elrejtőzik, akkor a kézbesítő a címzett háznépének hátrahagyott üzenet, vagy esetleg a lakás ajtajára kifüggesztett irással tudatja címettel, hogy mikor fog ismét eljönni. Ha a címzett a jelzett időpontban másodízben sem található, akkor a kézbesítő a törtívavényes levelet lehetőleg két felnőtt tanu jelenlétében, akik a házban, vagy a szomszédságban laknak, a címzett lakásán hagyja, ha pedig nem juthat be a lakásba, a bezárt lakás ajtajára / a ház kapujára / kifüggeszti /17-18.§./

Ha a címzett ismeretlen helyre költözött, meghalt, vagy teljesen ismeretlen, akkor a kézbesítő röviden ráírja a kézbesítés akadályát a vevényre és a levelet a küldő hatósághoz visszajuttatja /19.§./

A kézbesítés célszerűségi okból nemcsak a lakáson, hanem másutt is, bárhol megkísérelhető, ahol a címzett található /üzlethelyiség, iroda, hivatal, munkahely stb./ .A lakáson kívül történt kézbesítés azonban csak úgy érvényes, ha címzett az átvételt nem tagadja meg, minthogy a jogszabály szerint lakáson kell kézbesíteni.

Amikor a lakósság szélesebb körét kell valamiről értesíteni, vagy az érdekeltek személyszerint nehezen állapíthatók meg, a nyilvános hirdetést alkalmassák. A nyilvános hirdetés mellett személyszerint is csak akkor kell a feleket értesíteni, ha azt különös jogszabály rendel. A hirdetést a hatósági hirdetőtáblán kifüggesztik és a helyi szokás szerint is közlik /kidobolják/.

A felek viszonya egymáshoz.

A közigazgatási eljárásban az egyik fél mindig maga a hatóság, a másik fél pedig az, akinek ügyében a hatóság intézkedik. Ritkább eset, amikor nem egy fél, hanem kettő, vagy több áll egymással és a hatósággal szemben. Pl. X kisajátítási engedélyt kér Y földjére, hogy ott közhasználatu vasutat építsen. Itt X magánérdeke áll szemben Y magánérdekével és ezekkel a magánérdekekkel szemben áll a közérdek: a vasut létesítése. Ez utóbbi eljárást vitás közigazgatási eljárásnak nevezik, mert az ellentétes magánérdekeket védő felek között vita fejlődik. De akár vitás, akár nem vitás közigazgatási eljárásról van szó, az egyik fél mindig maga az eljáró hatóság, amely a közérdeket képviseli a magánérdekekkel szemben és amely közjogi hatalmánál fogva a másik felet arra kényszerítheti, hogy vele minden szerződési alap nélkül, bizonyos együttműködési viszonyba lépjen és valamit tegyen, vagy valami cselekvéstől tartózkodjék, eltűrje a hatóság valami intézkedését. A közigazgatás cselekvéséből, aktusából így a hatóság és a másik fél /magánfél/ között jogviszony keletkezik. Ez a közigazgatási jogviszony.

Ez a viszony más, mint a peres eljárásban. Polgári perben két, vagy több magánérdek, a közigazgatási eljárásban pedig közérdek és magánérdek állnak szemben egymással. A közérdek erősebb mint a magánérdek, ennél fogva aki a közérdeket képviseli, erősebb fél lesz az eljárásban. A közérdeket szolgáló felet, a közigazgatás sikere érdekében, különös jogokkal és köteleességekkel kellett felruhásni. A közérdeket a hatóság képviseli, eljárásában közérdek a vezérlő motívum. Ez okból bármikor eljárást indíthat; ha a magánfél eláll a kérésétől, az eljárást akkor is folytatni tartozik, ha a közérdek úgy kívánja; a magánfél kérelmén túlmenően is rendelkezhetik és a kérelmes hátrányára is határozhat. A magánfél rendelkezési joga a közérdekkel szemben viszont nagyon korlátozott. Ez a jog inkább a hatóságot illeti meg. Figyelembe kell venni itt még azt is, hogy a közigazgatási eljárásban a hatóság nemcsak ügyfél

hanem egyuttal az a hatóság, amely határoz és intézkedik.

A magánfél érdekvédelme.

A közigazgatási eljárásban azért fokozott jelentőséghez jut a magánfél érdekvédelme. Közigazgatási rendtartásunk nem lévén, jogszabállyal ez még nincs kellőképp szabályozva; az eljárást itt nagyjából a gyakorlat alakítja. A tételes jog ugyyszólván csak a jogorvoslatokat szabályozta, de egyebekben legtöbbször a hatóság diskrecionárius megítélése dönti el, hogy mennyi és milyen érdekvédelmet enged a magánfélnek.

Az érdekvédelemnek a polgári perrendtartásból ismert legegyszerűbb módja a kontradiktórius eljárás, az érdekelt felek meghallgatása. De a közigazgatási eljárásban nincs általánosan kötelező jogszabály, hogy szóbeli tárgyalást kell tartani. Szóbeli tárgyalásra engedélyezve csak akkor kerül sor, ha különös jogszabály ezt előírja, vagy ha a hatóság ezt jónak látja. Így itt csak az a kérdéssel foglalkozhatunk, mikor kívánatos a jó közigazgatás és a közigazgatás jogszerűsége érdekében szóbeli tárgyalást tartani, a magánfelet meghallgatni.

Általános szabálynak lehet tekinteni, hogy határozathozatal előtt alkalmasat kell adni az érdekelteknek arra, hogy jogaik és érdekeik érvényesítése céljából nyilatkozhassanak, bizonyítékaikat előterjesszék és a felhozott bizonyítékokra észrevételeket tehessenek. Ez közelebb teszi a közigazgatást és közelebb hozza a köznezetet a hatóságokhoz. Mielőtt a hatóság határoz, azért hallgassa meg lehetőleg az érdekeltet, ha az helyben lakik. Célszerű ez azért, mert az eljáró hatóság éppen olyan érdekelt fél, mint a magánfél, akinek meghallgatásával mentesítheti magát az elfogultságtól. De ami a legfontosabb, a tényállást legtöbbször csak az érdekeltek meghallgatásával lehet teljes biztonsággal helyesen megállapítani. A hibás tényállás alapján hozott határozat pedig elégedetlenséget, bosszúságot okoz; az érdekelt fellebbezni fog, a másodfokú hatósághoz kerül az ügy, de mert vitás a tényállás, az nem tud dönteni, hanem visszaküldi az eljárás kiegészítésévégett az elsőfokú hatósághoz. És akkor kezdődhetik az ügy előlről, ami pedig eddig történt, haszontalan volt; csak a közigazgatás hitelét rontottuk, a munkáját megsértegesen szaporítottuk.

A helyben lakó érdekeltet tehát általában mindig jó meghallgatni. De két esetben el lehet, sőt el is kell, ettől tekinteni.

1. Ha a közérdek halaszthatatlan beavatkozást tesz szükségessé. A közigazgatás a közérdek szolgálata, azért, mikor a közérdek gyors intézkedést kíván, akkor nem volna helyes megvalósítását az érdekeltek meghallgatásával hátráltatni.

2. Felesleges a kérelmezőt meghallgatni, ha az ügyben csak maga van érdekelve és kérését a hatóság változatlanul teljesíti.

Ha azonban a hatóság másképp kíván határozni mint ahogy azt folyamodó kérte, akkor azokat a tényeket, amelyekre a hatóság vég-határozatát alapítani kívánja, célszerű az érdekelttel előbb közölni és módot adni az ellenbizonyításra. Ugyanez áll akkor is, mikor nem kérelemre, hanem hivatalból indult meg az eljárás.

Ha a kérelmező, vagy kérelmezőkön kívül más érdekelt is van, akkor annak is alkalmat kell adni, hogy határozathozatal előtt nyilatkozhassék. Akire a határozat folytán kötelezettség hárul, azt mindenképen érdekeltnek kell tekinteni. Hogy az eljárás ezen felül még kinek az érdekeit érinti, azt a hatóság szabadon mérlegeli.

Vitás közigazgatási ügyekben, vagyis mikor két, vagy több ellentétes érdeki magánfél áll egymással és a hatósággal szemben, természetesen, hogy kontradiktórius, szóbeli tárgyalást kell tartani, mert másként ügyszólván nem is lehet az ügyet elintézni. Amikor a közigazgatás két, vagy több ember vitájában hivatott dönteni, a legtermészetesebb megoldás, hogy a felek hozzanak fel a hatóság előtt minden bizonyítékot, derítsék fel a tényállást, vagyis a hatóság tartsa a felek meghallgatásával tárgyalást és a jogszabály, vagy ha ilyen nincsen, akkor a saját megítélésének megfelelő közérdeket tartva szemelött, döntse el a vitát. Mert, hogy mi a közérdek valójában, ha az adott esetben jogszabály kifejezetten nem rendelkezik, akkor azt a közigazgatási hatóság illetékes megállapítani /diszkrétio./

Egyik-másik különös jogszabály /pl. a kisajátítási, a vis jogi törv./ parancsolóan előírja egyes ilyen vitás eljárásban az egyezség megkísérlését. De ezt célszerű általánosítani. A vitás eljárásban a hatóság kísérletet tegyen mindig a felek között a békés megegyezés létrehozatalát. Ezzel ugyan az ügy még nincs feltétlenül befejezve. Mert a közigazgatás nem ismeri el feltétlenül a felek megegyezését, hanem csak akkor, ha a megegyezés nem sérti a közérdeket. Ha a hatóság az egyezséghez hozzájárul, akkor a megállapodást is jegyzőkönyvben kell foglalni és a felekkel aláírítani. Ha pedig sérti a közérdeket a megegyezés, akkor a hatóság megtagadja hozzájárulását és

szabályszerű határozatot hoz.

A tényállás felderítése.

Minden határozathozatalnál egyik legfontosabb követelmény a tényállás teljes ismerete; enélkül helyes határozatot hozni nem lehet. A tényállást a hatóság a nyomozás adataiból és a felek előadásából ismeri meg. Ez irányú tevékenysége ennél fogva kettős: 1, meghallgatja a felek tényállásait és bizonyítékait, 2, nyomozza mindazokat a körülményeket, amelyeknek felderítése az eljárás közérdekű céljának megvalósításához szükséges. Ilyen módon a felek tényállításait is ellenőrizheti.

A bizonyítás a közigazgatási eljárásban azt terheli, akinek érdekében áll, hogy állítását a hatóság elfogadja. A magánfél joga és érdeke tehát a bizonyítás ha azt akarja, hogy állításait a hatóság elfogadja. Enneképest a kérelmesőnek kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyekhez a kéresemőnek teljesítése van kötve. Ha valaki a kérelem teljesítését ellenzi neki kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyek a kérelem teljesítését kizárják, korlátozzák, vagy felfüggesztik. A hatóság is, amikor valamit elhatároz, bizonyítékokkal támasztja alá határozatát és megjelöli a jogszabályt, amelyre jogát alapítja. De ezt csak a felebbvitel során fogják felülbírálni. A fél azonban már az elsőfoku eljárásban vitába szállhat a hatósággal, ha szándékát ellenzi és akkor neki kell a hatóságot szándékának helytelenségéről, jogtalanságáról stb. meggyőzni. A magánfél tehát nemcsak a saját állításait kénytelen bizonyítani, hanem a hatóság állításaival szemben is a bizonyítás őt terheli. De akkor előbb tudnia kell, hogy mit tervez a hatóság. Azért célszerű előbb az érdekeltet meghallgatni, mert így nemcsak az esetleges jogsérelem, hanem a felesleges felebbvitel is elkerülhető, ami a közigazgatásnak is érdeke.

A bizonyítási eljárást a közigazgatási jog nem szabályozta; a polgári perrendtartás szabályait kell tehát a közigazgatási eljárásban is értelemszerűen alkalmazni. Enneképest a beismerésen kívül bizonyítékul használható okiratok, szemle, szakértők és tanúk. Írásbeli kérelemhez a folyamadó anyai írásbeli bizonyítékot csatolhat, amennyit akar. Csatolhatja tanúk, szakértők, írásbeli nyilatkozatát, köz- és magánokiratokat stb. Jogában áll a bizonyítandó tények és bizonyító eszközök tekintetében indítványt tenni. Szemle megtartását, szakértők

vagy tanúk meghallgatását kérheti, amit a hatóság jegyzőkönyvbe vesz és ha mellőzné az indítványt, akkor indokolja határozatában, miért kellett a bizonyítást mellőzni. A bizonyításnak általában helyet kell adni és csak olyan mértékben kell korlátozni, hogy az eljárást feleslegesen ne hátráltassa.

A bizonyítékok mérlegelésénél a közigazgatási eljárásban is általában a szabad bizonyítási elv érvényesül, vagyis a hatóság a tényállás valóságát, vagy valótlanágát a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával itéli meg /Pp.270.§./. A hatóság maga dönti el, hogy mit tekint bebizonyítottnak, vagy be nem bizonyítottnak, de döntését tüzetesen indokolni tartozik.

Okiratok.

A bizonyítás lebiztosabb és legegyszerűbb módja: okirattal bizonyítani. A közigazgatási eljárásban is azért lehetőség szerint ezt a bizonyító eszközt kell alkalmazni. Jogszabályok gyakran előírják, hogy a folyamodó tényállítást minő okirattal bizonyítsa, hogy milyen okiratokat kell a folyamodványhoz csatolni. Amit okirattal lehet bizonyítani, annak bizonyítására más eszközt nem kell elfogadni /Pp.330.§./. Az okirat hitelesített másolata is elfogadható. Ha pedig a magánfél az okiratot sem eredetiben, sem másolatban nem tudja megszerezni, akkor a hatóság hivatalból beszerezheti /Pp.328.§./.

Okirattal szemben is van helye ellenbizonyításnak, még ha közokiratról is van szó /Pp.316.§./. A közokirat az ellenkező bizonyításig valódinak tekinthető. A magánokirat is az ellenkező bebizonyításig teljes bizonyítékul szolgál arra nézve, hogy kiállítója az abban foglaltakat magáévá tette. De csak akkor, ha az okiratot saját kezűleg írta és aláírta, ha pedig nem saját kezűleg írta, de két előttelevő tanu jelenlétében aláírta, vagy ha aláírását, kézjegyét bíró, vagy közjegyző hitelesítette /Pp.317.§./. E kellek hiányában a magánokirat bizonyító erejét a hatóság szabadon mérlegeli.

Ha a magánokirat valódiságát a hatóság kétségbe vonja, a valódiságot - a polgári peres eljárással ellentétben - annak kell bizonyítani, aki az okirattal bizonyítani akar. Es következik abból, hogy a közigazgatási eljárásban a bizonyítás mindig a magánfelet terheli. Ha a hatóság a magánokirat aláírását nem vonja kétségbe,

az aláírást megelőző szöveg bizonyítását nem követelheti, /Pp. 337. §./.

Külföldi közokirat valódiságát el kell fogadni, ha az okiratot valamelyik magyar külképviseleti hatóság hitelesítette.

Szemle.

A vitás tényállást sokszor csak a szóbanlévő dolog állapotának, körülményeinek megismerésével lehet megnyugtatóan megállapítani. Ilyenkor a hatóság szemlét rendel el.

A hatóság minden esetben elrendelheti a szemlét, amikor a szemle a tényállás felderítésére, vagy valamely ténykörülmény bizonyítására szolgál /Pp. 340. §./.

De katonai épületben szemlét csak a parancsnok előzetes értesítésével lehet tartani /Pp. 341. §./.

Több esetben különös jogszabály parancsolóan írja elő, hogy szemlét kell tartani /pl. 1890: I. t. c. 57. §. ut, komp, stb. 1876: XIV. t. c. 11. §. lakhatás engedélyezése, stb./.

Szemle tartását bármelyik fél indítványozhatja. Házkutatás azonban nem tartható /Pp. 344. §./.

Szakértők.

Ugyanigy szükség lehet a tényállás felderítésénél szakértőre, amikor jelentős ténykérdés megítéléséhez olyan szakértelem szükséges, amivel a hatóság nem rendelkezik /Pp. 350. §./.

Különös jogszabály is előírja néha, hogy valamilyen szervet meg kell hallgatni. Ilyenkor a hatóság köteles a szakértőt meghallgatni. Máskor meg a jogszabály a hatóság mérlegelésétől teszi függővé a szakértő hivatalból elrendelt meghallgatását.

A magánfélnek is meg kell adni a jogot, hogy saját szakértőjének véleményét bemutassa, vagy szóbeli tárgyaláson saját szakértőjével megjelenhessenek.

Ha különös jogszabály nem határozza meg a szakértő személyét, akkor a hatóság jogosult a szakértőt kijelölni.

Tanuk.

Az általános tanusági kötelezettséget nem írja elő jogszabály a közigazgatási eljárásban. Pedig a tanukkal történő bizonyítást a közigazgatás sem nélkülözheti. A gyakorlat azért jogszabály nélkül is oda fejlődött, hogy a hatóság tanuként bárkit megidézhet, aki a területén tartózkodik, ha kihallgatása a tényállás felderítésére, ténykö-

rülmények bizonyítására szolgálhat.

A tanuskodás polgári kötelesség, de ha a megidézett tanu nem jelenik meg, vagy megjelent, de a vallomástételt megtagadja, emiatt ellene eljárni /elővezetés, pénzbüntetés/ jogszabály hiányában nem lehet. Vallomásának megerősítésére /eskü, fogadalom/, okiratok felmutatására is csak akkor kötelezhető, ha ezt különös jogszabály elrendeli, /28.046/1906. B.M.sz. elvi határozat/. A tanuvallomás megerősítését esküvel, fogadalommal a közigazgatási eljárásban nem alkalmazzuk, hacsak különös jogszabály nem rendeli.

Nem hallgatható ki azonban tanuként 1., a lelkész arra nézve amit vele gyónásban, vagy egyébként titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek; 2., a közszolgálatban álló, vagy abból kilépett egyén olyan tényekre nézve, amelyek feltárásával a hivatali, vagy a szolgálati titoktartás kötelességét sértensé meg, hacsak a kötelesség alól őt az illetékes felelős hatóság fel nem mentette. A felmentés csak akkor tagadható meg, ha megadása közérdekbe ütközik. Az ezek ellenére tett tanuvallomás semmis /44/1930. B.M. eln. sz. II. r. 10-11 bekezd. Pp. 298. §./ Ugyanez áll a szakértőre is.

A tanu megtagadhatja a vallomást 1., ha a felek valamelyikének egyenes ágban rokona, testvére, házastársa, jegyese 2., ha a kérdésre adandó felelet bűnvádi eljárás alapjául szolgálhatna a tanu ellen, vagy egyenes ágban rokona, sógora, unokatestvére, testvérének házastársa, vagy nevelészüldője, örökbe fogadott, vagy neveltgyermek, gyámja, gondnoka, gyámeltja, vagy gondnokoltja ellen, még pedig a házassági, vagy sógorsági viszonyban lévőre nézve, tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még a viszony alapját képező házasság, vagy nem, 3., ha a kérdésre adandó felelet által a tanu, vagy vele 1. pontban említett viszonyban álló személyek valamelyike becsületében, vagy a tanu vagyonában jelentékeny sérelmet szenvedne /Pp. 295. §. 44/1930. B.M. eln. sz. r. 12. bekezd. és 15. bekezd./, 4., olyan ténykörülmenyre nézve, amelyekre a tanu nem nyilatkozhatik anélkül, hogy hivatásával járó titoktartás kötelességét, különösen, mint ügyvéd, közjegyző, orvos, gyógyszerész, szülésznő, vagy segédjük meg ne sértse, amennyiben a titoktartás kötelessége alól fel nem mentik, 5., ha a tanu a kérdésre adandó felelettel műszaki, vagy ipari titkot árulna el /Pp. 299. §./.

De nem tagadhatja meg tanu a vallomástételt rokoni kapcsolatot, vagy becsületbeli sérelem veszélye címén 1., ha a kérdés olyan jog-

Sgyűlésre vonatkozik, amelyben mint tanu szerepelt, 2., ha a kérdés olyan cselekményre vonatkozik, amelyet tanu a vitás jogviszony tekintetében mint valamelyik fél képviselője, vagy megbízottja teljesített, vagy amelyre nézve a félnek megbízást adott, vagy ha a tanu a vitás jogviszony tekintetében mint jogelőd jelentkezik 3., ha a tanu családtagjának születésére, házasságára, életbenlétére, vagy elhalálozására vonatkozó ténykörülmeny bizonyítandó, 4., ha a kérdés családi viszonyon alapuló vagyoni jogi ügyre vonatkozik /Pp.300.§./

Jegyzőkönyvbe kell venni a tanu nevét, korát, születési és lakóhelyét, családi állapotát, foglalkozását, továbbá azt is, hogy nincs-e a felek, vagy az ügyben egyébként érdekeltek valamelyikével rokonsági, sógorsági, vagy ellenséges viszonyban, végül, hogy az eljárásból hárruható-e rá valami anyagi kár, vagy sértés /Pp.306.§.44/1930.B.M.18. bekezd./.

A tanut figyelmeztetni kell, hogy a törvényben megszabott esetekben a vallomástételt megtagadhatja. Azután alkalmas kell adni arra, hogy mindazt, amit a kihallgatás tárgyára nézve tud, összefüggően mondja el. Vallomásának felvilágosítása, kiegészítése, nevezetesen tudomása okának felderítése végett kellő kérdéseket kell a tanuhoz intéznie /Pp.306.§./ Tanuhoz a felek is intézhetnek kérdéseket /Pp.307.§./.

A tanu vallomását jegyzőkönyvbe kell foglalni, mit felolvassák után tanu is aláír. A jegyzőkönyvet a tanu megjegyzései alapján ki kell egészíteni és ki kell igazítani. Ha a tanu az aláírást megtagadja, ezt az ok megjelölésével a jegyzőkönyvben meg kell jegyezni /Pp.309.§./.

Ha a tanu más hatóság területén tartóskodik, akkor kihallgatása végett az illetékes közigazgatási hatóságot kell megkeresni.

Véghatározat.

A tényállás felderítése után a hatóság véghatározatot hoz. A véghatározattal az ügyet a hatóság a maga részéről véglegesen elintézi, befejezi, vagy kimondja, hogy a döntést valamely oknál fogva mellőzi.

A véghatározat tartalmi kellékeit jogszabály általánosan nem szabályozza. De anélkül is megállapíthatjuk, hogy a véghatározatnak tartalmaznia kell: a./ az eljáró hatóság megjelölését és a határozathozatal napját b./ a felek és képviselőik nevét, foglalkozását, lakóhelyét, c./ rendelkező részt, d./ indoklást és e./ a jogorvoslat lehetőségét.

ség megjelölését, jelezve, hogy hol kell a jogorvoslati kérelmet előterjesztani.

A véghatározatból világosan ki kell tűnni, hogy kik azok, akik között a határozat jogviszonyt állapít meg vagy létesít. Ha e személyek valamelyike cselekvőképtelen, akkor a törvényes képviselő nevét kell feltüntetni. A jogviszony alanya, mint valamely ingatlan mindenkori tulajdonosa, birtokosa is megjelölhető. Pontosan meg kell jelölni a határozatban az egyes feleket megillető jogokat és az őket terhelő kötelezettségeket, valamint azt is, hogy a jogok gyakorlását, a köteleességek fogantatását mikor kell megkezdeni. Meg kell mondani, hogy a köteleességek megsértése milyen következményekkel jár.

A véghatározatot indokolni kell /125.000/1902.B.M.96.§., 126.000/1902.B.M.26.§., 127.000/1902.B.M.38.§./, kivéve ha a hatóság a kérelemnek teljes egészében helyt adott és kérelmező az egyedüli érdekelt, továbbá kivéve az olyan határozatot, amely ellen jogorvoslatnak helye nincsen /1929:XXX.t.c.48.§./ Az indoklásban részletesen ismertetni kell a felderített tényállást, megjelölve az okokat, amelyek alapján a hatóság meggyőződése kialakult; ugyancsak ismertetni kell az okokat is, amelyek miatt a hatóság a bizonyítást elégtelennek tartja, vagy amiért a felajánlott bizonyítást mellőzte.

Az indoklás fontos része a véghatározatnak, amire különösen nagy gondot kell fordítani, mert ebből tűnik ki a határozat helyes volta. Pedig sokszor ezt hanyagolják el legjobban. Ne felejtjük el, folyamodó választ vár a beadványára és ez a válasz a határozat, amelyben e nélkül fogva foglalkozni kell a folyamodó okfejtésével és bizonyítékaival. Az indoklás van hivatva meggyőzni az érdekeltet és esetleg a felsőbb fórumot is arról, hogy a hatóság helyesen és jogszertően határozott.

A határozatban ki kell oktatni a feleket a jogorvoslati lehetőségekre és külön ki kell mondani, ha a határozat tekintet nélkül a jogorvoslatra, végrehajtható. /1929:XXX.t.c.56.§./.

A határozatot a féllel közölni kell. Közlés nélkül soha sem lesz jogerős a határozat. A közlés módja szóbeli kihirdetés, vagy írásbeli kézbesítés lehet. Közérdekű ügyben, amikor az eljárás megindítása közhirrététtel történt, kifüggesztés, közszemléretétel útján lehez a határozatot közölni.

A határozatban előforduló nyilvánvaló elírásokat /név, szám, számadási stb.hibák/ a hatóság hivatalból, vagy kérelemre bármikor kijá-

vithatja. Ugyanigy ha a kiadmány eltér az eredeti szövegtől.

V é g s é s .

Véghatározattal a hatóság a maga részéről végleg befejezi az ügyet. Minden más határozat végsős.

A végsős lehet érdemi, vagyis az eljárás szempontjából lényeges, de nem ügydöntő határozat. Ilyen az a határozat, amellyel a hatóság az elkészített, vagy még nem engedett jogorvoslati kérelmet visszautasítja, az igazolási kérelmet elutasítja. /1929:XXX.t.c.54.§./ Az ilyen végsős is célszerű indokolni, minthogy ellene külön jogorvoslattal lehet élni /felfolyamolás/.

Másfajta a közbeszóló végsős. Ez a véghatározatot csak előkészíti /idősz végsős, tanúkihallgatást, vagy más bizonyítást elrendelő végsős, feloldó végsős stb./ Es ellen nincs külön jogorvoslati lehetőség /1929:XXX.t.c.48.§./, ellene csak az érdemi döntés, vagyis a véghatározat ellen beadott jogorvoslattal lehet jogvédelmet találni. A közbeszóló végsősért indokolni nem kell /127.000/1902.B.M.sz.38.§./.

Jogerő.

A jogerő lényegében a határozat változtathatatlanságát jelenti. Van alakai és anyagi jogerő.

Alakai jogerő azt jelenti, hogy a határozatot rendes jogorvoslattal megtámadni nem lehet és a határozat ennél fogva végrehajtható. Ez bekövetkezik, ha a határozat ellen jogszabály értelmében jogorvoslatnak helye nincsen, ha van jogorvoslati lehetőség, de azt már kimerítették, ha a jogorvoslati határidő letelt, de jogorvoslattal nem éltek, vagy ha az érdekelt jogorvoslati jogáról kifejezetten lemondott. De rendkívüli jogorvoslattal a határozat akkor is megtámadható és az ügyet újból tárgyalni kell. Ilyen rendkívüli jogorvoslat: az igazolási kérelem és az újrafelvétel. Ezek a jogorvoslatok azonban határidőhöz vannak kötve, aminek elteltével már semmiféle jogorvoslattal sem lehet élni.

Anyagi jogerő csak olyan határozatnál lehetséges, amely már alakai jogerőre emelkedett. Anyagi jogerő azt jelenti, hogy a már jogerős határozattal eldöntött ügy véglegesen befejezett helyzetet teremt /ítelt dolog-res judicata/, amin változtatni nem lehet és ennél fogva többé hatósági elbírálás alá nem vehető/ ne bis in idem/. A hatóság

tehát sem a fél kérelmére, sem hivatalból nem veheti elő többé az ügyet és nem hozhat benne új határozatot.

As anyagi jogerő természetes, magától értetődő a bírói eljárásban, mert megnyugvást és biztos jogi helyzetet teremt a vitázó felek között. Ezt várták, ezért fordultak a bírósághoz és végül megkapták a jogerős ítéletben. De ~~ez~~ a helyzet a közigazgatásban. A közigazgatás rendszerint nem egy már meglévő vitás jogviszonyban tesz igazságot, hanem a jövő számára dolgozik. Határozatával valami közérdek célszerű megvalósítására törekszik. Az anyagi jogerőt itt a közérdek komplikálja. Mert a közérdek nem kívánja mindig azt a megkötöttséget, hogy az ilyen határozat teremtette jogi helyzet változtathatatlan legyen. Ez csak a magánfél érdeke, aki a határozatból valami joghoz jutott; de a közérdek másként alakulhat. Megtörténhetik, hogy a viszonyok változásával a határozat már nem felel meg a közérdeknek, vagy, hogy egy tévesen hozott, elhibásott határozat elejétől fogva a közérdekbe ütközött. Ezért most már örök időnkig nem szenvedhet a közérdek.

As anyagi jogerőt azért nem lehet a közigazgatásban mereven értelmezni. Szükség esetén módot kell adni arra, hogy a közigazgatási hatóság vissza vonhassa határozatát ha nem felel meg a közérdeknek és új határozatot hozhasson. Különösen a diskrecionárius hatáskörben hozott határozatok esetében, amikor a közigazgatás jogszabály hiányában a közérdek szubjektív megítélése szerint cselekedett és más jogát nem érintette.

A visszavonás jogával azonban a hatóság csak korlátok között élhet. Nem vonható vissza az olyan határozat, amellyel valaki meghatározott jogi helyzetbe, státusba /pl. állampolgárság/ jutott, ha csak valami jogszabály nem teszi ezt lehetővé. A hatóság általában csak fontos közérdekből vonhatja vissza határozatát, akkor is úgy azonban, hogy a kialakult életviszonyokat lehetősen ne zavarja és az érdekelteknek esetleg okozott kárt megtérítse /pl. 1884: XVII. t. c. 36. §./.

As ilyen határozatot ennél fogva részletesen indokolni kell a határozat ellen pedig a törvényben megengedett jogorvoslattal lehet élni.

Végrehajtás

As alaki jogerőre emelkedett közigazgatási határozat rendszerint végrehajtható. Haladéktalanul, végrehajtható azonban, tekintet nél-

kül a jogerőre, az a határozat is, amelyben a végrehajthatóságot kifejezetten és indokolttal kimondották /1929:XX.t.c.56.§./. De azt a határozatot, amely felsőbb jóváhagyást igényel, a jóváhagyás előtt végrehajthatónak kimondani nem lehet.

A határozat végrehajtását pénzbírsággal, szabadság megvonással /letartóztatás, elővezetés, előállítás, elzárás stb./ lásd 44/1930.B.M. eln./ lehet kikényszeríteni, vagy az elmulasztott teljesítést a kötelezett költségére más által lehet elvégeztetni, amikor jogszabály erre a hatóságot feljogosítja.

A közigazgatási végrehajtást jogszabály részletesen nem szabályozza. Csak a késpénz követelések behajtása szabályozott, mint-hogy ezeket közsadók módjára kell behajtani, amit a Közsadók Kezeléséről szóló Hivatalos Összeállítás KMHÖ. 600/1927.P.M.42-80.§./ részletesen szabályoz. Eszerint a közsadók módjára behajtandó követeléseket a község, ahol pedig adóhivatal /adófelügyelőség/ van, maga az adóhivatal hajtja be. A végrehajtás az intéssel kezdődik, ezt azonban mellőzni kell ha a határozatot /fizetési meghagyást/szabályszerűen kézbesítették. Ezt követi a zálogolás, majd árverés. Ha az ingókra vezetett végrehajtás eredménytelen, akkor a közigazgatási bizottság a végrehajtást az ingatlanra elrendeli.

A közigazgatási határozatokat rendszerint az elsőfoku hatóságok hajtják végre; a felsőbb hatóságok is határozataikat fogadtatás végett az elsőfoku hatóságnak szokták megküldeni. A fogadtatósítás hatóság elsősorban saját közegét használja fel a végrehajtásnál, de ha ezek nem lennének elegendők, vagy alkalmassak, akkor a rendőrség segítségét veheti igénybe.

Ha a rendőrség által szolgáltatott karhatalom sem volna elegendő, akkor a katonai karhatalom is igénybe vehető. Amikor a késedelem nem jár veszéllyel, a törvényhatóság első tisztségviselője /alispán, polgármester/a belügyminiszterhez fordulhat, akinek megkeresésére a katonai karhatalmat a honvédelmi miniszter rendeli ki. De sürgős szükség esetén elsőbb hatóság /pl. községi előljáróság/közvetlenül fordulhat a legközelebbi helyőrség parancsnokához karhatalomért. A karhatalom alkalmazásának szükségét a közigazgatási hatóság állapítja meg, a karhatalommal azonban közvetlenül a katonai parancsnok rendelkezik /1886:XXI.t.c./.

Jogorvoslatok.

Az általános közigazgatási eljárásban a jogorvoslatokat az 1929:XXX.t.c. részletesen szabályozta. Az adó-és illetékügyekben, valamint a rendőri büntető bírósági ügyekben külön jogszabályok ettől eltérően rendelkeznek.

A jogorvoslat lehet rendes és rendkívüli. Rendes jogorvoslatok: a fellebbezés, a felfolyamodás és a felfülvizsgálati kérelem. Rendkívüli jogorvoslatok: az igazolási kérelem és az újrafelvétel.

Minden érdekelt élhet jogorvoslattal, ha a határozatot sérelmesnek találja. Érdekelt pedig mindenki, akinek jogát, vagy érdekét a határozat érinti; közzérdekű ügyben a közületnek minden tagja, akit a határozat ebben a minőségben érint /47.§./.

Meghatározott esetekben az érdekelteken felül jogorvoslattal élhet még a főispán /főpolgármester/ és a tiszti főügyész. A főispán /főpolgármester/ fellebbezéssel, vagy felterjesztéssel élhet a miniszterhez, ha a közgyűlés, kisgyűlés, vagy közigazgatási bizottság határozata törvénnyel, rendelettel ellenkezik, vagy az állam érdekeire sérelmes. A megtámadott határozat a miniszter jóváhagyásáig nem hajtható végre /1886:XXI.t.c.57.§., 1930:XVIII.t.c.93.§./.

A tisztifőügyész a törvényhatóság bármelyik határozata ellen a főispán útján felterjesztéssel élhet a miniszterhez /1886:XXI.t.c.70.§., 1929:XXX.t.c.47.§./.

A jogorvoslatot mindig az elsőfokon eljáró hatóságnál kell előterjeszteni. A nem illetékes hatóság nem fogadhatja el a jogorvoslatot, hanem a felet az illetékes hatósághoz utasítja. Az illetéketelen hatósághoz beérkezett jogorvoslatot az illetékes hatósághoz kell továbbítani és erről a felet értesíteni kell. Az eseeleges késedelem a felet terheli /55.§./.

A törvényhatósági közgyűlés határozatai ellen irányuló jogorvoslat átvételére a törvényhatóság első tisztviselője, a közigazgatási bizottság, vagy a kisgyűlés határozatai ellen irányuló jogorvoslatok átvételére pedig a főispán jogosult /41/1930.B.M.eln.

A jogorvoslatokat, ha csak jogszabály másként nem rendelkezik, írásban és szóval is elő lehet terjeszteni. A szóval előterjesz-

* Az ezután közölt joganyagot csaknem egészében az 1929. évi XXX. törvényből és a hozzáfűződő rendeletekből vettük. A kötelező tételes jogszabályt azért nem jelezzük dülthetűkkel a következőkben. Ez mind kötelező a közigazgatási eljárásban. Zárójel között a számok az 1929: XXX.t.c. paragrafusait jelzik.
./.

tett jogorvoslatot jegyzőkönyvbe kell venni, mégpedig a fél kívánságára akkor is, ha a jogorvoslat meg nem engedett, vagy elkésett. Ez esetben a hatóság a jogorvoslatot végzéssel azonnal visszautasítja /55.§./ Az újrafelvételi kérelmet írásban kell előterjeszteni /52.§./.

A rendes jogorvoslat előterjesztésének határideje rendszerint a határozat kihirdetését, vagy kézbesítését /ha a kihirdetett határozatot kézbesítették is, akkor a kézbesítését/ követő naptól számított 15.nap. Ha ez vasárnapra, vagy a Gergely-naptár szerint ünnepre, vagy nemzeti ünnepre esik, a határidő a következő köznapon jár le. A postán továbbított jogorvoslat előterjesztési idejének a postáraadás napja számít /53.§./ Közzemléretétel esetében a jogorvoslati határidő a közzemléretétel utolsó napját követő naptól számít /53.§./.

Igazolási kérelem előterjesztésének határideje szintén 15.nap, amit a jogorvoslati határidő utolsó napját, illetőleg a megjelenési határnapot követő naptól kell számítani. Ha azonban a mulasztás a félnek csak később jutott tudomására, vagy az akadály később szűnt meg, akkor a tudomásrajutást, illetőleg az akadály megszűnését követő naptól kell a határidőt számítani. De hat hónap letelte után nincs többé helye igazolásnak /51.§./.

Az újrafelvételi kérelmet a jogerős véghatározat kihirdetését, vagy kézbesítését követő naptól számított egy év alatt kell előterjeszteni /52.§./.

Ha a határozatot posta útján, tértivevénnyel kézbesítették, a kézbesítés napja a tértivevényen feltüntetett napon, de ha egyszerű levélben kézbesítik, a postáraadást követő 8.napon kell kézbesítettnek tekinteni /4.600/1901.M.E. 13.§./.

Fellebbezés esetén a határozatot rendszerint nem lehet végrehajtani; de a felülvizsgálati kérelem és a felmolyamodás már nem akadály a végrehajtásnak. Ha azonban a végrehajtás foganatosítása helyrehozhatatlan kárt okozna, vagy a felfüggesztése egyéb okból látszik méltányosnak, a végrehajtás felfüggesztését, akár az elsőfoku, akár a felebbviteli hatóság elrendelheti. Az igazolási kérelem viszont csak akkor halasztó hatályu, ha fellebbezési határidő elmulasztása miatt vették igénybe, de a felülvizsgálati kérelem elmulasztása miatt már nem. Az újrafelvételi kérelem nem akasztja meg a végrehajtást /56.§./, de az 1933:XVI.t.c.8-13.§.-a újrafelvétel esetében is lehetővé teszi a végrehajtás felfüggesztését, ha a kérelem sikere valószínűnek látszik.

A jogorvoslatról írásban, vagy a hatóság előtt előszóval le lehet mondani, amit visszavonni azonban nem lehet. A fél képviselőjét ez a jog csak külön felhatalmazás alapján illeti meg / 63. § /.

Fellebbezés.

Fellebbezés folytán a véghatározattal eldöntött ügy a közvetlenül magasabbfokú közigazgatási hatóság felülbírálása alá kerül.

Az 1929:XXX.t.c. értelmében minden elsőfoku közigazgatási véghatározat ellen fellebbezni lehet, ha csak jogszabály a fellebbezést ki nem zárja /48. §. /. Így nincs helye fellebbezésnek a közbeeső határozatok /idézés stb./ ellen, az olyan határozat ellen, amely nem jár jogkövetkezmennyel /pl. véleménynyilvánítás stb./, olyan határozat ellen, amelyet a hatóság személyhez kötött jogként gyakorol /kinevezés, jelölés stb./, kivéve ha jogszabály kifejezetten jogot ad annak önálló megtámadására. Természetesen nem lehet fellebbezni, ha az elsőfoku véghatározatot a legfelsőbb hatóság hozta.

A másodfoku határozat ellen viszont csak akkor lehet fellebbezni, ha az jogszabály kifejezetten megengedi /49. §. /. De jogszabálysértés esetében a másodfoku határozat ellen felülvizsgálati kérelemmel lehet élni.

Fellebbezni csak véghatározat ellen lehet. A véghatározat ügydöntő, vagy az ügydöntés mellőzését kimondó határozat. Minden más, közbeeső határozat, ami ellen nincs külön fellebbviteli lehetőség. A közbeeső határozattal okozott sérelem miatt csak a véghatározat ellen irányuló jogorvoslatban lehet orvoslást kérni /48. §. /.

Felülvizsgálati kérelem.

A közigazgatási hatóságnak olyan véghatározata ellen, amely fellebbezéssel nem támadható meg és amely ellen közigazgatási bírósági panasz sem emelhető, ^x jogszabálysértés miatt felülvizsgálati kére-

^x Ha az 1949:II.t.c., amely a közigazgatási bíróságot eltörölte, életbelép, panasz helyett - az illetmény ügyeket és adóügyeket kivéve - az illetékes miniszterhez lehet megfelelő jogorvoslattal/fellebbezés, felülvizsgálati kérelem/ fordulni. Az illetmény ügyekben az illetményügyi, az adóügyekben pedig pénzügyi döntőbíróóságok határoznak.

lemmel lehet élni a miniszterhez. Jogszabálysértésen kívül más alapon a véghatározatot ebben az esetben megtámadni nem lehet.

Új eljárást és új határozathozatalt csak akkor rendel el a miniszter, ha az ügyet nem látja döntésre érettnak /50.§./, de kiegészítés céljából az iratokat visszaadhatja.

Felfolyamodás.

A fellebbezést visszautasító és az igazolási kérelmet elutasító végzés ellen egyfoku felfolyamodásnak van helye. Ha az elsőfoku hatóság elmulasztotta a jogosulatlan, vagy elkésett jogorvoslati kérelmet visszautasítani, akkor ez a jog az ügy érdemleges elbírálására hivatott felsőbbfoku hatóságot illeti, amelynek végzése ellen már nincs helye felfolyamodásnak /54.§./.

Igazolási kérelem.

Igazolási kérelemmel élhet, aki a megengedett fellebbezést vagy a közigazgatási bírósági panaszt elháríthatatlan akadály miatt nem terjeszthette elő kellő időben, vagy aki a kitűzött tárgyalási határnapon nem jelenhetett meg.

Az igazolási kérelmet a jogorvoslati határidő utolsó napját, illetőleg a megjelenési határnapot követő naptól számított 15. nap alatt kell előterjeszteni. Ha azonban a mulasztás csak később jutott tudomására, vagy az akadály csak később szűnt meg, a 15. napos határidő a tudomásrajutás, illetőleg az akadály megszűnését követő naptól számít. De hat hónap letelte után nincs többé helye az igazolási kérelemnek /51.§./.

Nemcsak a vis-major eseteit, hanem egyéb méltánylást érdemlő okokat is lehet elháríthatatlan akadálynak minősíteni /4600/ 1901.M.E.9.§./.

Ujrafelvételi kérelem.

Jogerősen eldöntött, vitás közigazgatási ügyben egy év alatt ujrafelvételi kérelemmel élhet, aki az ügy eldöntése után a kérdés érdemére döntő, olyan új bizonyíték birtokába jutott, amelyet a felfejtés folyamán, önhibáján kívül nem használhatott /52.§./.

A vitás közigazgatási ügy olyan "alanyi jog" körül forog,

amely a jogosultat tételes jogszabály alapján illeti meg /41/1930.B. M.eln./. Ujrafelvételt tehát csak akkor lehet kérni, ha olyan ügyről van szó, amelyben a vita tárgya már valóban megszerzett alanyi jog és az alanyi jog a kérelmezőt a tételes jog szerint megilleti, amelyet tehát nemcsak kérnie, hanem követelnie is lehet. Az az alanyi jog ugyanis, amely tételes jog alapján nem követelhető, a hatóság diskrecióján fordul meg /precárius jog/. Ezt tehát ha elutasítják, akárhányszor újra lehet kérelmezni. Az ilyen ügyben ennél fogva nincs szükség ujrafelvételre.

Az ujrafelvételi kérelmet írásban kell az elsőfokon eljáró hatóságnál előterjesztetni, amely azután az iratokkal együtt felterjeszti ahhoz a hatósághoz, amely az ügyben a jogerős véghatározatot hozta. Ez a hatóság véghatározattal dönt az ujrafelvétel megengedése kérdésében. Ha helytad a kérelemnek, akkor határozata ellen nincs helye jogorvoslatnak, hanem az ügy érdemleges tárgyalása a főügyben elsőfokon eljáró hatóságnál újra kezdődik.

Az ujrafelvételt elutasító határozat ellen fellebbezni lehet, kivéve ha a határozatot a legmagasabb foku hatóság hozta.

Ujrafelvételi kérelemmel mindenik fél csak egyszer élhet/52.§-/.

Közigazgatási bírászkodás.

1. A közigazgatási bíróságot az 1949:II.t.c.megszüntette, ennél fogva a közigazgatási hatóság sérelmes határozata ellen nem lehet többé panasszal a bírósághoz fordulni/1896:XXVI.t.c./..De két ügykörben a panaszjog megmaradt: a közadók és az illetmények ügyében. Amikor ezekben az ügyekben jogszabály szerint panasznak van helye, akkor adóügyekben a pénzügyi, illetményügyekben pedig az illetményügyi Döntőbizottsághoz lehet panasszal fordulni. A többi eddig biztosított panaszjog megszűnik. Ennél fogva a kormánynak, miniszternek olyan határozata /intézkedése/, amely ellen eddig panasznak volt helye, végérvényes. Más közigazgatási hatóság határozata /intézkedése/ ellen pedig az eddigi panasz helyett az illetékes miniszternek lehet megfelelő jogorvoslattal /fellebbezéssel, felülvizsgálati kérelemmel/ élni. Ez a törvény azonban még nem lépett életbe.

A panasz határideje 15.nap. Egyebekben a panasz benyújtásának módját és a panaszkezelést a kormány rendelettel fogja szabályozni. Ez a rendelet még nem jelent meg.

2. A 2850/1949. Korm.sz.rendelet a rendes bíróságok hatáskörébe tartozó jogvitákat is a közigazgatási eljárás hatáskörébe utalta, ha a jogvita közületek között merül fel. Közületnek számítanak: az államkincstár, a székesfőváros, a törvényhatóságok, a megyei városok, a községek és ezeknek intézetei, intézményei, vállalatai, üzemei, továbbá a társadalombiztosító intézetek, az Állami Vállalatok Központi Nyugdíjpénztára és a szövetségi központok, ideértve az Országos Szövetkezeti Hitelintézetet is. Az a vállalat, amelyben a közület tulajdoni érdekeltsége az 50%-ot meghaladja, közületi vállalat.

Ezeket a közületi jogvitákat az erre szervezett egyeztető bizottságok, döntik el. A bizottságokat a Gazdasági Főtanács titkárságán és az egyes minisztériumokban kell megszervezni. Az olyan közületek között felmerült jogvitákban, amelyek ugyanannak a minisztériumnak a főfelügyelete alatt állanak, az illető miniszter által megszervezett bizottság jár el; míg ha a közületek több miniszter alá tartoznak a Gazdasági Főtanács titkárságán szervezett bizottság az illetékes. A bizottság három tagból áll. A tárgyalásvezetőnek birói képesítéssel kell rendelkezni.

Közérdekből a bizottság közület és magánfelek között felmerült jogvita ügyben is eljárhat, ha a magánfél aláveti magát a bizottság hatáskörének.

A keresetlevelet az illetékes bizottságnál kell benyújtani, amely a kereset ügyében véghatározatot hoz. A bizottság nincs kötve a felek kérelméhez. Határozata végrehajtható közokirat, amelynek alapján a végrehajtást a budapesti központi járásbíróság rendeli el. A határozatot a marasztalt közület felelős vezetője köteles végrehajtani, ugyanugy, mintha azt a felügyeletet gyakorló miniszter hozta volna. Ha a marasztalt a határozatot nem hajtja végre, a jogosított panasszal fordulhat a bizottsághoz, amely a határozat végrehajtása és az esetleges fegyelmi eljárás megindítása iránt az illetékes minisztert keresi meg.

A véghatározat közlésétől számított 6 hónap alatt perújítással lehet élni.

A bizottságok eljárása és határozata a birói eljárás és a birói határozat joghatályával bir.

Közigazgatási ügyek a bíróság előtt.

Egyes közigazgatási ügyekben, amelyekben a magánjogi elem van túlsúlyban, a közigazgatási hatóság döntésével meg nem elégedő fél kivételesen polgári bírósághoz fordulhat. Ezeket az ügyeket az egyes jogszabályok határozzák meg /pl. kisajátítás esetén a kártalanítás, a községi bíróság, városbíró határozata, az atyai hatalomtól megfosztás, egyes mező-és vízrendészeti ügyek stb./.

As 1949:II.t.c. értelmében a kártérítési perek, amelyekben eddig a közigazgatási bíróság ítelt, végső fokon polgári peres utra tartoznak. Így ha a károsok kezelése, behajtása stb. alkalmával az állami, vagy önkormányzati közeg a közületnek, vagy magánfélnek jogtalanul kárt okozott, a kártérítés ügyében a közigazgatási bizottság határozata ellen - az eddigi panasz helyett - a polgári bírósághoz lehet fordulni.

=

Tartalom.

A közigazgatási eljárás fogalma és jellegzetes vonása	1.
Hatáskör	3.
Illetékesség	3.
Kizáró okok	5.
Elfogultság	6.
Cselekvőképesség, Képviselés	6.
Beadványok	8.
Idézés	9.
Kézbesítés	10.
A felek viszonya egymáshoz	11.
A magánfél érdekvédelme	12.
A tényállás felderítése	14.
Okiratok	15.
Szemle	15.
Szakértők	16.
Tanúk	16.
Véghatározat	18.
Végzés	20.
Jogerő	20.
Végrehajtás	21.
Jogorvoslatok	23.
Fellebbezés	25.
Felülvizsgálati kérelem	25.
Felfolyamodás	26.
Igazolási kérelem	26.
Ujrafelvételi kérelem	26.
Közigazgatási bíráskodás	27.
Közigazgatási ügyek a bíróság előtt	29.